

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-76>

УДК 338.45

Ділова активність: теоретичні аспекти та особливості формування

Мартусенко І.В.кандидат географічних наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету**Дончак Л.Г.**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

У статті досліджено теоретичні аспекти ділової активності підприємства. Запропонований авторський підхід до визначення поняття «ділова активність підприємства», розкрито його характерні ознаки. Досліджено стадії ділової активності підприємства та особливості їх формування. Проведено порівняння понять «ділова активність менеджера», «ділова активність економіки», «ділова активність студента».

Ключові слова: ділова активність, підприємство, рівень ділової активності, стадії ділової активності, ділова активність менеджера.

Мартусенко И.В., Дончак Л.Г. ДЕЛОВАЯ АКТИВНОСТЬ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ

В статье исследованы теоретические аспекты деловой активности предприятия. Предложен авторский подход к определению понятия «деловая активность предприятия», раскрыты его характерные признаки. Исследованы стадии деловой активности предприятия и особенности их формирования. Проведено сравнение понятий «деловая активность менеджера», «деловая активность экономики», «деловая активность студента».

Ключевые слова: деловая активность, предприятие, уровень деловой активности, стадии деловой активности, деловая активность менеджера.

Martusenko I.V., Donchak L.G. BUSINESS ACTIVITY: THEORETICAL ASPECTS AND FEATURES OF FORMATION

The article deals with theoretical aspects of business activity of the enterprise. Proposed author's approach to the definition of "business activity of the enterprise", its characteristic features are revealed. The stages of business activity of the enterprise and the peculiarities of their formation are examined. Comparison of the concepts of "business activity of the manager", "business activity of the economy", "business activity of the student" is carried out.

Keywords: business activity, enterprise, level of business activity, stages of business activity, business activity of the manager.

Постановка проблеми. Функціонування підприємства на сучасному етапі характеризується високим рівнем динамічності його зовнішнього та внутрішнього середовища, що вимагає постійного пошуку нових методів управління підприємством. У зв'язку з цим значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємства, зокрема оцінка ділової активності та управління нею на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження ділової активності підприємства в умовах ринкових трансформацій присвячена значна кількість наукових публікацій, серед яких заслуговують на увагу

праці Г.Ю. Ткачук, В.О. Мец, Г.В. Савицької, Є.М. Руденко, В.В. Бочарова, Л.В. Донцової, Г.І. Кіндрацької, О.В. Павловської та ін. Віддаючи належну увагу працям сучасних науковців, слід відзначити, що окремі питання теоретичного та методичного характеру дослідження ділової активності висвітлені не досить повно і потребують подальших наукових розробок. Зокрема, поглибленого вивчення вимагають питання, пов'язані з теоретичними аспектами сутності категорії «ділова активність», особливостями її формування.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів та особливостей формування ділової активності підприємства в сучасних умо-

вах. Також необхідно дослідити стадії ділової активності підприємства та провести порівняння понять «ділова активність менеджера», «ділова активність економіки», «ділова активність студента».

Виклад основних результатів дослідження. Поняття «ділова активність» увійшло до вітчизняної наукової школи у 90-ті рр. ХХ ст. із набуттям Україною незалежності, розвитком ринкової економіки, підприємництва й виникненням таких понять, як діловий ризик і діловий крах, запобігання якого вимагало активних дій від підприємців [1, с. 215].

Варто зазначити, що ділова активність – це складна характеристика бізнес-середовища підприємства, яка зумовлює платоспроможність, фінансову стійкість та стабільність господарюючого суб'єкта, а також визначає його стан на ринку, забезпеченість і ефективність використання усіх видів ресурсів та результати господарювання [2, с. 251].

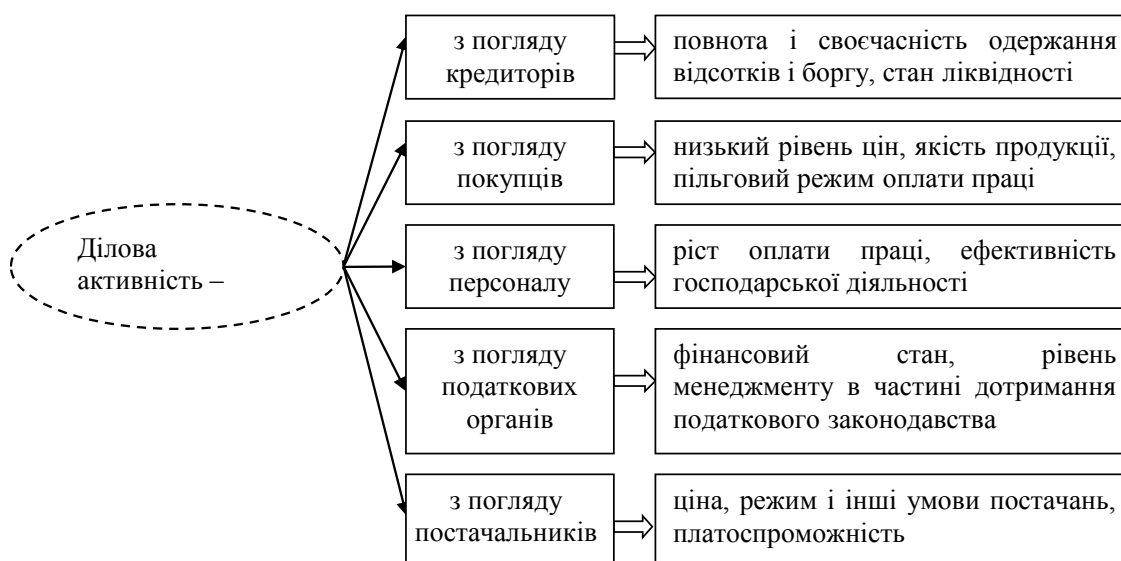
Виходячи з цього визначення, ділова активність має тісний зв'язок з іншими важливими характеристиками підприємства (інвестиційна привабливість, фінансова стійкість, кредитоспроможність). Так, високий рівень ділової активності підприємства сприяє покращенню інвестиційного клімату цього суб'єкта господарювання. Водночас таким підприємствам значно простіше та реальніше отримати кредити в банках, оскільки підприємство з високою діловою активністю здатне ефективніше використовувати отримані в банках кошти та обслуговувати свої боргові зобов'язання.

Отже, ділова активність є однією з умов кредитоспроможності підприємства та фінансової стійкості.

Проблема визначення сутності та змісту ділової активності підприємств ускладнюється тим, що різні суб'єкти, які мають безпосередній стосунок до конкретного підприємства, можуть по-різному підходити до її трактування. На рис. 1 наведені різні підходи щодо розуміння ділової активності окремими суб'єктами ринку.

Досліджуючи ділову активність підприємства, варто звернути увагу на те, що вона є не постійною, тобто має тенденцію змінюватися протягом певного періоду. Так, на одній стадії вона може мати високі показники, а на іншій, навпаки – низькі. З огляду на таку особливість, ділову активність доцільно поділити на стадію росту та стадію спаду ділової активності. Це своєрідні нерівномірні піднесення і спади рівня ділової активності підприємства, які впливають на її діяльність і характеризуються зміною основних показників, які наведені в табл. 1.

Як бачимо, кожній стадії ділової активності підприємства характерний свій стан розвитку. Зокрема, нормальна ситуація на підприємстві відповідає стадії росту ділової активності та передбачає створення сприятливих умов для функціонування суб'єкта господарювання, за яких формується стійка тенденція підвищення темпів зростання оціночних показників. Проблема ситуація існує на підприємстві, рівень ділової активності якого знаходиться на ста-

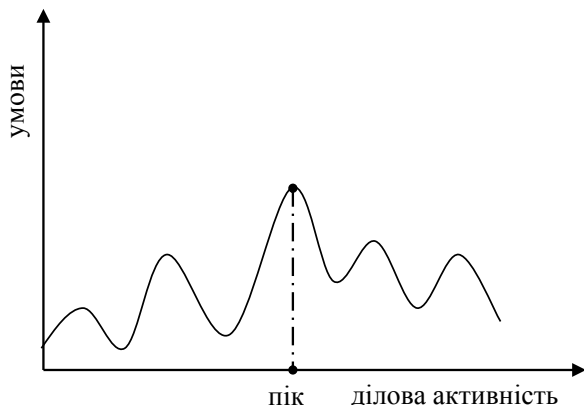

Рис. 1. Підходи до сутності ділової активності підприємства окремими суб'єктами ринку

Власні дослідження автора

дії спаду і визначається як збіг господарських умов та чинників, за яких формується тенденція до погіршення стану підприємства та спостерігається нестійка динаміка оціночних показників ділової активності.

На графіку 1 чітко видно, як можуть змінюватися стадії ділової активності суб'єкта господарювання внаслідок зміни умов, які виникають на самому підприємстві та навколо нього.

Рис. 2. Стадії ділової активності підприємства
Власні дослідження автора

Найвища точка графіка – це так званий пік ділової активності, тобто період, коли підприємство досягає максимальних результатів своєї діяльності. Залежно від зміни умов, що впливають на коливання, змінюється й графік ділової активності. Виходячи з цього твердження, за тривалістю дії ділової активності підприємства можна поділити на:

- короткострокову ділову активність – 2–3 роки;
- середньострокову ділову активність – 3–8 років;
- довгострокову ділову активність – понад 8 років.

Розглянувши різні підходи до сутності і змісту ділової активності, можна дійти висно-

вку про те, що цю категорію автори розглядають лише щодо підприємства. Однак ділова активність є загальним поняттям і може належати до будь-якої сфери суспільного життя. Наприклад, ділова активність менеджера, суспільства, економіки країни, студента тощо. Виходячи з цього, на рис. 3 для порівняння наведений приклад ділової активності менеджера, економіки та студента.

Як бачимо, рівень ділової активності кожного з об'єктів характеризується сукупністю певних показників, притаманних саме цьому об'єкту. У зв'язку з цим можна дійти висновку, що ділову активність доцільно розглядати в розрізі різних управлінських рівнів.

Оскільки в цій статті акцентується увага на дослідженні ділової активності підприємства, то варто зупинитися детальніше на характеристиці ділової активності менеджера як невід'ємного складника управлінської ланки будь-якого суб'єкта господарювання.

Оскільки рівень ділової активності підприємства значною мірою залежить від компетентності та здібності менеджерів підприємства, то доцільно запропонувати методику формування рівня ділової активності менеджера, яка приведена в табл. 2.

Рівень ділової активності менеджера за наведеними в таблиці показниками слід оцінювати за 6-бальною шкалою:

«6» – цією рисою менеджер володіє дуже добре;

«5» – ця риса властива менеджерів;

«4» – ця риса, найімовірніше, притаманна менеджерів;

«3» – важко сказати, чи властива ця риса менеджерів;

«2» – найімовірніше, менеджерів не властива ця риса;

«1» – ця риса зовсім не виражена у керівника.

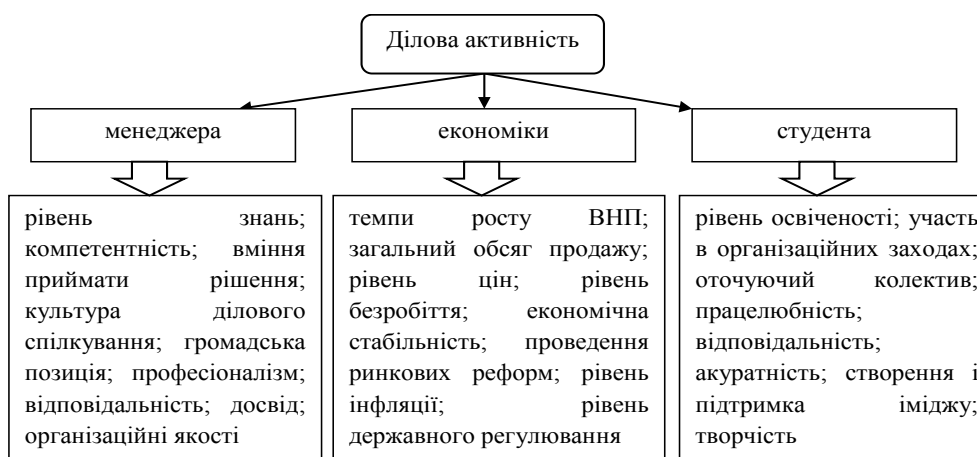
Оцінивши за цією шкалою притаманність тієї чи іншої риси та узагальнивши резуль-

Таблиця 1

Стадії ділової активності підприємства

Стадія росту	Стадія спаду
<ul style="list-style-type: none"> – збільшення обсягу виробництва; – збільшення прибутку; – оновлення товарів широкого вжитку; – введення нових технологій; – зростання попиту на робочу силу; – зростання заробітної плати і, відповідно, попиту на товари особливого споживання; – збільшення інвестицій. 	<ul style="list-style-type: none"> – скорочення обсягу виробництва; – зниження попиту на робочу силу; – падіння цін на продукцію; – зменшення прибутку підприємства; – збільшення запасів; – скорочення виробничих інвестицій; – скорочення кількості нових заказів; – погіршення економічних показників.

Власні дослідження автора

Рис. 3. Характеристика ділової активності менеджера, економіки та студента
Власні дослідження автора

Таблиця 2

Показники формування рівня ділової активності менеджера

Ділові якості	Оцінка якостей
Професійно-ділові:	
<ul style="list-style-type: none"> – високий професіоналізм – здатність генерувати корисні ідеї – здатність приймати нестандартні управлінські рішення та нести відповідальність за них – прагнення до професійного зростання – підприємливість – здатність до інновацій та розумного ризику – авторитарність 	
Адміністративно-організаційні:	
<ul style="list-style-type: none"> – оперативність – вміння здійснювати стратегічний та оперативний контроль – вміння розробляти довгострокові програми й організовувати їх реалізацію – здатність стимулювати ініціативу – вміння формувати єдину команду – усвідомлення меж своєї влади – здатність делегувати повноваження – вміння організовувати час 	
Соціально-психологічні:	
<ul style="list-style-type: none"> – психологічна компетентність – управлінська культура – культура ділового спілкування – прагнення до лідерства і влади – толерантність – вміння керувати конфліктами – інтелектуальність – емоційна стійкість та стресостійкість 	
Моральні:	
<ul style="list-style-type: none"> – патріотизм – національна свідомість – інтелігентність – готовність допомогти людям – чесність – повага до людей – порядність 	
Загальна сума балів	

Власні дослідження автора

тати анкети, можна визначити рівень ділової активності таким чином:

170 – 204 балів – високий рівень ділової активності;

136 – 170 балів – середній рівень ділової активності;

102 – 136 балів – низький рівень ділової активності менеджера;

менше 102 – взагалі відсутня ділова активність менеджера.

Проведення керівниками підприємств такого виду анкети допоможе виявити здібності та вміння менеджерів, а отже, буде сприяти ефективнішій діяльності підприємства.

Варто погодитися, що ділова активність у сучасному стані є вирішальним фактором комерційного успіху. Визначення ділової активності на рівні підприємства являє собою якість прийнятих управлінських рішень, що досягається за рахунок висококваліфікованих менеджерів, а також повноту віддачі вкладе-

них зусиль та ефективне використання наявних виробничих та комерційних можливостей [3, с. 113; 4, с. 43–44].

Висновки. Аналіз рівня ділової активності дає змогу врахувати взаємозв'язки внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку підприємства, що сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень із метою забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання [5, с. 995; 6, 89].

Ділова активність є надзвичайно розгалуженою і багатоаспектною категорією, яку доцільно розглядати з погляду інтенсивності здійснення економічного процесу й ефективності діяльності підприємства за певний проміжок часу. Водночас ділова активність підприємства відображає ступінь його життєздатності в умовах нестабільної економіки, відрізняється високою чутливістю до змін бізнес-середовища і, відповідно, потребує об'єктивної оцінки у розрізі видів економічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гринькевич О.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємств / О.А. Гринькевич, Г.І. Кіндрацька // Економічний аналіз. 2010. Випуск 6. С. 215.
2. Дончак Л.Г. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення / Л.Г. Дончак, О.М. Ціхановська // Економіка і суспільство 2017. Випуск № 10. С. 250–255.
3. Мороз Н.П. Сучасні аспекти аналізування ділової активності суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Н.П. Мороз. URL: https://ukrlogos.in.ua/documents/01_12_2017_66.pdf
4. Руденко Є.М. Застосування «золотого правила економіки» для оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств / Є.М. Руденко // Агросвіт. 2014. № 16. С. 42–49.
5. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємства / О.Ф. Томчук // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 10. С. 991–995
6. Ткачук Г. Ю. Оцінка ділової активності підприємства / Г.Ю. Ткачук // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 13. Ч. 4. – С. 88–90.

REFERENCES:

1. Hrynkevych O.A., Kindratska H.I. (2010) Informatsiino-analitychne zabezpechennia upravlinnia dilovoiu aktyvnistiu pidpriemstv [Information and analytical support for management of business activity of enterprises]. Ekonomichnyi analiz, no. 6, pp. 215. (in Ukrainian)
2. Donchak L.H., Tsikhanovska O.M. (2017) Dilova aktyvnist pidpriemstva ta shliakhy yii zmitsnennia [Business activity of the enterprise and its ways of strengthening]. Ekonomika i suspilstvo. no. 10, pp. 250–255. (in Ukrainian)
3. Moroz N.P. (2017) Suchasni aspekty analizuvannia dilovoi aktyvnosti sub'iektiv hospodariuvannia [Modern aspects of business activity analysis of business entities] https://ukrlogos.in.ua/documents/01_12_2017_66.pdf (in Ukrainian)
4. Rudenko Ye.M. (2014) Zastosuvannia “zolotoho pravyla ekonomiky” dlia otsinky dilovoi aktyvnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Application of the “golden rule of the economy” to assess the business activity of agricultural enterprises]. Ahrosvit. no. 16, pp. 42–49. (in Ukrainian)
5. Tomchuk O.F. (2016) Analitychne zabezpechennia upravlinnia dilovoiu aktyvnistiu pidpriemstva [Analytical support of management of business activity of the enterprise]. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. no. 10, pp. 991-995. (in Ukrainian)
6. Tkachuk H. Yu. (2015) Otsinka dilovoi aktyvnosti pidpriemstva [Estimation of business activity of the enterprise]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu, no. 13, pp. 88–89. (in Ukrainian)